

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ДІДЕНКО ІРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 336.717.3:303(477)(043.3)

**МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ
ОЦІНЮВАННЯ І ПРОГНОЗУВАННЯ
КОН'ЮНКТУРИ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Суми – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Сумському державному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор *Васильєва Тетяна Анатоліївна*, Сумський державний університет Міністерства освіти і науки України, директор навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені Олега Балацького.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор *Абакуменко Ольга Вікторівна*, Чернігівський національний технологічний університет, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

кандидат економічних наук *Радченко Олег Володимирович*, Начальник філії Сумського обласного управління АТ «Ощадбанк»

Захист дисертації відбудеться «25» квітня 2017 р. о 11 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.051.06 у Сумському державному університеті за адресою: 40000, м. Суми, вул. Петропавлівська, 57, зала засідань вченої ради.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Сумського державного університету за адресою: 40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2.

Автореферат розісланий «24» березня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

А. О. Бойко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сьогодні в Україні відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна-2020», Угоди про асоціацію України та Європейського союзу, Меморандуму про співпрацю з Міжнародним валютним фондом відбувається реформування фінансового сектору. Враховуючи важливу роль депозитного ринку (ДР) в акумулюванні фінансових ресурсів для забезпечення ресурсної бази економіки, особливого значення набуває оцінювання та прогнозування кон'юнктури цього ринку. На особливу увагу заслуговує встановлення найбільш важливих факторів впливу на динаміку попиту і пропозиції на ДР, формалізація умов перебування цього ринку у рівноважному стані, вивчення основних закономірностей формування конкурентного середовища на ньому, кількісне вимірювання поточного та перспективного рівнів конкуренції між його суб'єктами тощо.

Фундаментальні засади оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР закладено такими зарубіжними науковцями, як Б. Крег (B. Craig), А. Деміргук-Кунт (A. Demirguc-Kunt), В. Дінгер (V. Dinger), А. Дік (A. Dick), С. Каног (S. Kanoh), Дж. Панзар (J. Panzar), Дж. Росс (J. Rosse), С. Соваго (S. Sovago), В. Ксав'єр (V. Xavier) та ін. Зазначеній проблематиці присвячені також роботи таких вітчизняних науковців, як О. В. Абакуменко, Т. А. Васильєва, О. Й. Гірна, Ж. М. Довгань, О. В. Дзюблюк, Б. С. Івасів, С. В. Леонов, О. С. Любунь, О. В. Радченко, Т. Г. Савченко, І. О. Школьник та ін.

Разом з тим, подальшого дослідження вимагає комплекс питань, пов'язаних з трансформацією уявлення про сутність депозитів та ДР відповідно до сучасних тенденцій розвитку фінансового сектору, розвитком механізмів врахування специфічних особливостей вітчизняного ДР при оцінюванні та прогнозуванні попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ньому, розробкою методичного інструментарію дослідження закономірностей розвитку конкурентного середовища на ДР та кількісним оцінюванням рівня конкуренції на ньому тощо. Таким чином, незавершеність формування цілісного уявлення про методичне підґрунтя та розрахунковий інструментарій оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР обумовили актуальність дослідження, його мету, завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація узгоджується з основними напрямками наукових досліджень Сумського державного університету. Зокрема, до звіту за темою «Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0109U006782) увійшли результати оцінювання рівня конкуренції на ДР України; за темою «Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні» (номер державної реєстрації 0102U006965) – пропозиції щодо трактування сутності депозитів та ДР; за темою «Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу» (номер державної реєстрації 0107U012112) – результати оцінювання щодо впливу екзогенних факторів на розвиток кон'юнктури ДР України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є удосконалення теоретичних засад та науково-методичних підходів до оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР України.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити та поглибити підхід до трактування сутності депозитів;
- дослідити сутність, інституційну структуру, об'єкти, суб'єкти, інструменти та функції ДР, його місце в структурі фінансового ринку;
- узагальнити теоретичні дослідження кон'юнктури ДР та основні тенденції її розвитку в Україні та інших країнах світу;
- розробити науково-методичний підхід до врахування специфічних структурних, макроекономічних та регуляторних особливостей ДР України при оцінюванні попиту і пропозиції на ньому;
- удосконалити критеріальну базу відбору методів прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ДР;
- здійснити емпіричні розрахунки ретроспективних та прогнозних значень попиту, пропозиції, конкуренції та рівноважної ціни на ДР України;
- розробити систему критеріїв та проранжувати за ними моделі оцінювання конкуренції на ДР;
- розробити науково-методичний підхід до врахування здатності суб'єктів ДР відповідати за своїми зобов'язаннями, захищати інтереси вкладників та підтримувати стійку діяльність при оцінюванні рівня конкуренції на ДР;
- дослідити відповідність поточних умов розвитку конкурентного середовища на ДР України загальноєвропейським тенденціям.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які виникають на ДР між покупцями та продавцями фінансових ресурсів, фінансовими посередниками, державним регулятором в процесі формування та розвитку його кон'юнктури.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення оцінювання та прогнозування попиту, пропозиції, рівноважної ціни та конкуренції на ДР України.

Методи дослідження. Теоретичну основу дисертації складають фундаментальні положення економічної теорії, теорії фінансів, грошей і кредиту, банківської справи, економічного прогнозування, економетрики, а також наукові праці з питань оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР.

У роботі використовувалися такі методи дослідження: аналіз, синтез, логічне узагальнення – при визначенні сутності депозитів, ДР та кон'юнктури ДР; порівняльний та статистичний аналіз – при дослідженні сучасних тенденцій розвитку ДР України; метод головних компонент, метод Фаррара-Глобера, Гольдфельда-Квандта та кореляційний аналіз – при ідентифікації ключових факторів впливу на попит і пропозицію на ДР України; багатофакторний регресійний аналіз – при формалізації впливу факторів на кон'юнктуру ДР України; методи прогнозування тенденції часового ряду – при побудові прогнозних значень попиту, пропозиції та рівноважної відсоткової ставки на ДР; параметричні методи оцінки якості прогнозу – при аналізі точності отриманих прогнозних зна-

чень; матричний метод – при побудові системи критеріїв для відбору методу оцінювання рівня конкуренції на ДР України; метод Панзара-Роса – при оцінюванні рівня конкуренції на ДР. Економіко-математичне моделювання проведено за допомогою програмних продуктів STATISTICA 10 та Stata 12.

Інформаційною та фактологічною базою дисертації є нормативні акти, що визначають засади розвитку фінансового ринку та банківської діяльності в Україні; звітно-аналітичні дані Національного банку України, Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Української асоціації інвестиційного бізнесу, Національної ради реформ, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, міжнародного статистичного агентства Торгова економіка; результати наукових досліджень щодо оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів до оцінювання та прогнозування попиту, пропозиції, рівноважної ціни та конкуренції на ДР України.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження є такі:

вперше:

– розроблено науково-методичний підхід до формалізації функціональних залежностей попиту та пропозиції на ДР України від структури депозитного портфелю суб'єктів ДР та податкового навантаження на них, інтенсивності державного регулювання ДР, параметрів, що визначають тенденції розвитку цього ринку та економіки в цілому. Це дозволило виявити часовий лаг у реакції попиту на ДР України на зміни пропозиції на ньому;

удосконалено:

– науково-методичний підхід до оцінювання рівня конкуренції на ДР України, який базується на моделі Панзара-Роса та відрізняється орієнтацією в процесі моделювання на три базові фактори, які безпосередньо визначають конкурентну позицію банку (через масштаб його діяльності, здатність захистити своїх вкладників від втрат, підтримувати стійку діяльність під час турбулентних впливів зовнішнього середовища) з коригуванням результатів моделювання на вплив опосередкованих характеристик конкурентного середовища на ДР;

– науково-методичний підхід до дослідження конкурентного середовища на ДР України, який відрізняється від існуючих емпіричним аналізом відповідності умов його розвитку в Україні європейській практиці та теоретичним закономерностями щодо: 1) типу конкуренції на ДР; 2) впливу реформи «очищення» ринку на рівень конкуренції на ньому; 3) впливу політики регулятора ДР на зміни у конкурентному середовищі на ньому; 4) зв'язку між типом конкуренції на ДР та можливістю встановлення рівноваги на ньому;

набуло подальшого розвитку:

– розуміння сутності депозитів як системи відносин з приводу передачі фізичними та юридичними особами (резидентами чи нерезидентами) тимчасово вільних фінансових ресурсів у формі грошових коштів, цінних паперів, валют-

них та інших цінностей, банкам, кредитним спілкам та інвестиційним компаніям в коротко- або довгострокове користування з подальшою компенсацією відсотків, отримувач та розмір яких визначається попитом та пропозицією на ДР. На відміну від існуючих підходів, це дозволяє включити інвестиційні компанії до складу суб'єктів, які можуть залучати депозити, врахувати, що фінансові ресурси можуть виступати в якості депозиту у формі цінних паперів, а також сучасні тенденції встановлення нульової або від'ємної ставки відсотку за окремими типами депозитів залежно від кон'юнктури ДР;

– науково-методичні засади прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ДР, що передбачає уточнення критеріальної бази відбору методів прогнозування (з урахуванням світового досвіду, системи звітності та перебігу реформи фінансового сектору в Україні) та індикаторів оцінювання якості прогнозу та діапазонів їх граничних значень (з урахуванням комплексності вибірки та часового лагу). Це дозволило дослідити специфічні особливості періодів функціонування ДР України у рівноважному стані та формалізувати функціональні залежності для прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної відсоткової ставки на цьому ринку з урахуванням виявлених часових лагів;

– критеріальну базу для вибору моделі оцінювання рівня конкуренції на ДР України з урахуванням його банкоцентричності та поточних умов його розвитку, яка відрізняється від існуючих врахуванням специфічних відмінностей ДР від інших сегментів фінансового ринку та обмеженості статистичної бази дослідження конкурентного середовища на ньому, імпліцитних та потенційних факторів впливу на конкурентну позицію банку, специфіки діяльності банків-конкурентів, впливу інституційних змін на рівень конкуренції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення дисертації доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій, які можуть бути використані Національним банком України для удосконалення механізму оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР України; банками України – в процесі формування та реалізації депозитної політики.

Висновки та рекомендації щодо врахування окремих тенденцій розвитку кон'юнктури ДР під час реалізації банками депозитної політики впроваджено діяльність банків формування попиту та пропозиції у діяльність філії Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк» (довідка від 15.06.2016 р. № 25-16/621); щодо оцінювання рівня конкуренції на ДР – у діяльність Сумської філії ПАТ КБ «Приватбанк» (довідка від 21.07.2016 р. № 197-2016); щодо визначення рівноважної ціни на ДР – в діяльність відділення «Сумське» ПАТ «Альфа-Банк» (довідка від 13.07.2016 р. № 71161/16).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі Сумського державного університету при викладанні дисциплін: «Дослідження грошово-кредитного ринку», «Гроші та кредит», «Банківські операції», «Аналіз банківської діяльності» (акт від 05.09.2016).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеною науковою роботою. Наукові положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на

захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, серед яких: «Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика» (м. Суми, 2014 р.); «Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики» (м. Харків, 2014 р.); «Економіка, фінанси та управління: проблеми та сучасні шляхи розвитку» (м. Львів, 2015 р.); «Сучасні економічні системи: стан та перспективи» (м. Хмельницький, 2015 р.); «Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності» (м. Черкаси, 2016 р.). Крім того, наукові результати автора оприлюднені на всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (м. Дніпропетровськ, 2016 р.) та «Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України» (м. Суми, 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертації опубліковано у 15 наукових працях загальним обсягом 4,12 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,6 друк. арк., у тому числі: підрозділ у 1 колективній монографії, 6 статей у наукових фахових виданнях України та 1 стаття в зарубіжному науковому виданні (з них: 6 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 7 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

Структура і зміст роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дисертації складає 281 сторінка, у тому числі сторінок основного тексту 198, 48 таблиць, 54 рисунки, 4 додатки та список літератури з 215 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі «**Теоретичні засади, світові та вітчизняні тенденції розвитку кон'юнктури депозитного ринку**» розвинуто підхід до визначення сутності депозитів; досліджено сутність, інституційну структуру, об'єкти, суб'єкти, інструменти та функції ДР, його місце в структурі фінансового ринку; досліджено сутність кон'юнктури ДР та узагальнено основні тенденції її розвитку в Україні та інших країнах світу.

Систематизація наукових досліджень щодо змістовних характеристик депозитів засвідчила відсутність узгодженості у розумінні їх аспектів. У вітчизняному законодавстві та більшості наукових праць досліджуване поняття трактується як грошові ресурси або банківські метали, які розміщені клієнтами на рахунках у банках з подальшою виплатою вкладнику відсотків. В той же час, наявні підходи до трактування сутності депозитів не враховують принаймні трьох важливих факторів, обумовлених сучасними тенденціями розвитку банківництва, а саме:

1) існуючої в багатьох країнах протягом останніх років практики встановлення нульової або навіть від'ємної ставки відсотку за депозитами, а також цілого ряду виплат за обслуговування депозитів, внаслідок чого не банк сплачує клієнту, а навпаки – клієнти сплачують банку за зберігання власних фінансових ресурсів. Така практика розповсюджується лише на деяких клієнтів (переважно великі корпорації, небанківські фінансові інститути тощо) і має місце, наприклад, в банках Швейцарії (Credit Suisse Group AG, UBS – з 2012 р.), Великої Британії (Royal Bank of Scotland – з 2015 р.), США (JPMorgan Chase & Co, Bank of New York Mellon, Goldman Sachs Group – з 2014 р.) та ін., а в 2016 р. швейцарський банк BAS ввів від'ємні ставки за депозитами навіть для фізичних осіб;

2) розширення форм, у яких фінансові ресурси можуть виступати в якості депозиту, – не лише у формі грошових коштів (в національній та іноземній валюті), банківських металів, а і у формі цінних паперів. Таку практику активно запроваджує Raiffeisen Bank International, шведські банки Swedbank, SEB Eesti ühisbank, латвійський Norvik Banka та ін., навіть на вітчизняному ДР вже з'являються пропозиції (інвестиційна компанія «Signifer») щодо залучення на депозит цінних паперів з подальшим їх поверненням та виплатою відсоткової ставки доходу від ринкової вартості цих цінних паперів;

3) розширення кола суб'єктів, які можуть залучати депозити, – не лише банки та кредитні спілки, а й інвестиційні компанії, які пропонують інвестиційні депозити цінних паперів.

З урахуванням цього, визначення поняття «депозит» пропонується суттєво скоригувати та розуміти його як систему відносин з приводу передачі фізичними та юридичними особами (резидентами чи нерезидентами) тимчасово вільних фінансових ресурсів у формі грошових коштів, цінних паперів, валютних та інших цінностей банкам, кредитним спілкам та інвестиційним компаніям в коротко-, середньо- або довгострокове користування з подальшою компенсацією відсотків, отримувач та розмір яких визначається попитом та пропозицією на ДР. На прикладі ряду країн світу показано, що саме зміни у кон'юнктурі ДР стають вирішальним фактором перетворення клієнтів банку з отримувачів на платників відсотків за депозитами, що поступово трансформують фундаментальні теоретичні підходи до розуміння сутності та функцій депозитів.

Такий підхід до трактування сутності депозитів обумовлює необхідність уточнення окремих характеристик ДР. Так, зокрема, до складу об'єктів укладання угод на ньому запропоновано відносити цінні папери, до складу суб'єктів-позичальників ДР – не лише банки та кредитні спілки, а й інвестиційні компанії. Найбільш поширеними депозитними інструментами є депозитні договори, депозитні і ощадні сертифікати. Операції щодо розміщення банками депозитів в центральних банках розглядаються в роботі не як об'єкт ринкових відносин, а як інструмент грошово-кредитної політики центробанку, тому вважаються такими, що здійснюються поза межами ДР.

Узагальнення наукових праць щодо дослідження сутності кон'юнктури ДР дозволило виокремити два загальні підходи: 1) статичний – вивчається осно-

вні структурні елементи кон'юнктури ДР (попит, пропозиція, рівноважна ціна (ставка відсотку за депозитами) та конкуренція) на певну звітну дату або протягом відповідного етапу кон'юнктурного циклу; 2) динамічний – кон'юнктура ДР досліджується через вплив факторів (мікро-, макро- та мезорівнів) на кількісні та якісні характеристики динаміки змін кожного зі структурних елементів кон'юнктури ДР, тобто враховується фактор часу. Для забезпечення комплексності та системності при дослідженні кон'юнктури ДР ці підходи мають бути поєднані, виходячи з чого кон'юнктуру ДР слід розуміти як систему поточних умов та динамічних змін у характеристиках розвитку ДР, які під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів формують співвідношення між попитом та пропозицією, рівноважну ціну, а також конкуренцію між суб'єктами ринку.

Аналіз основних тенденцій розвитку ДР України за останнє десятиріччя (III кв. 2005 р. – II кв. 2016 р.) засвідчив наявність цілого ряду системних проблем у розвитку його кон'юнктури. Тенденція до переважання короткострокових депозитів над довгостроковими продовжується з кінця 2015 р. Станом на кінець II кв. 2016 р. строкові депозити склали всього 18% всього депозитного портфелю, що свідчить про недостатній рівень довіри населення до банків. Пропозиція на ДР, яка формується заощадженнями фізичних та юридичних осіб, мала тенденцію до скорочення. Встановлення аномально високих відсоткових ставок, а також їх різка зміна протягом короткого часу (середньозважена відсоткова ставка за депозитами в національній валюті зросла з 6,8% у II кв. 2011 р. до 18,1% в IV кв. 2012 р.) не дозволяє ДР досягти рівноважного стану в тривалій перспективі. Протягом I півріччя 2016 р. середні ставки за депозитами в національній валюті склали 16% річних, що на 1,2 пункти нижче ніж на початку року, що свідчить про деяке покращення загальної ситуації в банківській системі. Конкуренція на ДР України все більше набуває ознак монополістичної, що не корелює із реформою «очищення» вітчизняної банківської системи (станом на кінець I півріччя 2016 р. більше ніж 59% всього депозитного портфелю країни зосереджено в п'яти банках, три із яких визначені НБУ як системно важливі).

Аналіз основних тенденцій розвитку кон'юнктури ДР в інших країнах світу засвідчив, що рівень середньозваженої відсоткової ставки за депозитами в Україні наближається до її рівня в таких країнах як Гана, Судан, Вірменія, Венесуела, Туреччина, Монголія, Уганда, Бразилія, тобто в країнах з низьким рівнем економічного розвитку. Натомість в країнах Азії та Тихоокеанського регіону середня депозитна ставка не перевищує 2%, а в країнах Єврозони та Японії взагалі протягом останніх двох років є від'ємною, що є відповіддю центральних банків цих країн на виклики останньої світової фінансової кризи. Конкурентною перевагою на депозитному ринку все частіше стає не ціна, а якість, зручність та інноваційність наданих послуг.

У другому розділі «**Розвиток методичних засад оцінювання і прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної ціни на депозитному ринку України**» узагальнено існуючі та розроблено новий науково-методичний підхід до оцінювання попиту та пропозиції на ДР, запропоновано критеріальну базу та

механізм прогнозування їх рівня на перспективу, здійснено емпіричні розрахунки ретроспективних (2005-2015 рр.) та прогнозних (2016-2017 рр.) значень попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ДР України.

В роботі узагальнено існуючі методичні підходи та емпіричні результати оцінювання попиту та пропозиції на кредитному та депозитному ринках ряду країн світу: Німеччини, Угорщини, Японії, США. Дослідження засвідчило, що географічні особливості ДР, турбулентність у змінах загального стану розвитку економіки та фінансового сектору в країні, волатильність валютного курсу, традиції споживчої поведінки та практика управління заощадженнями, стадія життєвого циклу, на якому знаходиться ДР відповідної країни, а також цілий ряд інших факторів унеможливають формування універсального для всіх країн методичного інструментарію оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР.

Для оцінювання попиту і пропозиції на ДР України розроблено науково-методичний підхід (рис. 1), який передбачає встановлення індикаторів для кількісного їх вимірювання, формування системи факторів впливу на цільові функції, застосування методу головних компонент для фільтрації вхідних даних, методи Фаррара-Глобера – для виявлення мультиколінеарності в моделі, а кореляційний аналіз – для її усунення, метод Гольдфельда-Квандта – для перевірки моделі на гетероскедастичність, метод багатофакторного регресійного аналізу – для формалізації функціональної залежності індикаторів попиту та пропозиції від найбільш релевантних факторів впливу на них. Так, зокрема, всі фактори впливу на попит на ДР систематизовано в межах чотирьох основних груп: характеристики рівноважної ціни на ДР, структури депозитного портфелю, державного регулювання попиту на ДР, основних тенденцій розвитку ДР та економіки в цілому. Фактори впливу на пропозицію на ДР систематизовано в межах чотирьох основних груп: характеристики рівноважної ціни на ДР, податкового навантаження, соціально-економічного розвитку країни та макроекономічні індикатори.

Враховуючи банкоцентричність вітчизняного ДР, незначну частку активів кредитних спілок та інвестиційних компаній в загальному обсязі активів фінансових інститутів, при здійсненні практичних розрахунків для оцінки попиту на ДР України в якості залежної змінної прийнято обсяг депозитного портфелю банків. Виходячи з цього ж визначено і конкретний перелік факторів впливу на попит ДР України. В якості цільової функції для оцінювання пропозиції на ДР України запропоновано використовувати сумарний обсяг заощаджень фізичних та юридичних осіб, який включає в себе: суму нагромаджень нефінансових та приріст фінансових активів населення; грошові кошти та нерозподілений прибуток підприємств; частину оборотних активів в запасах товарно-матеріальних цінностей; банківські вклади страховиків; активи ломбардів; активи кредитних спілок; активи інститутів спільного інвестування; активи недержавних пенсійних фондів; активи інших фінансових установ.

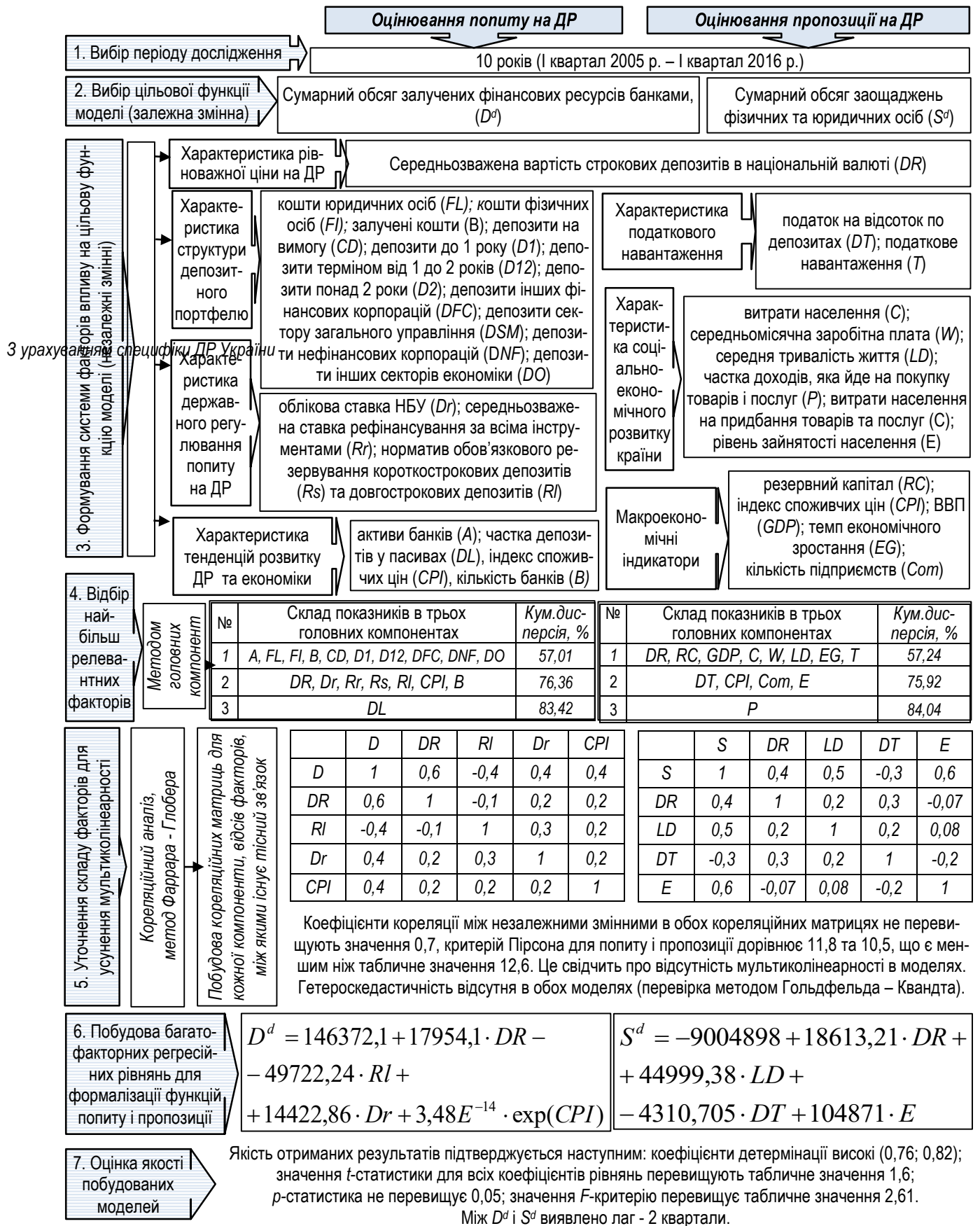

Рисунок 1 – Науково-методичний підхід до оцінювання попиту та пропозиції на ДР України

Розрахунки попиту та пропозиції на ДР України у десятирічній ретроспективі (2005 р. – I кв. 2016 р.) за розробленим підходом дозволили дослідити специфічні особливості їх динаміки, методом розподіленого лагу виявити, що попит на ДР реагує на зміни пропозиції із відставанням на 2 квартали.

Побудовані багатофакторні регресійні рівняння функцій попиту та пропозиції на ДР складають основу для прогнозування їх рівня на перспективу. Для вирішення цієї задачі запропоновано науково-методичний підхід, який реалізується в наступній послідовності:

1) формування критеріальної бази для відбору методів прогнозування. Основними з таких критеріїв запропоновано вважати: а) кількість спостережень (залежить від регулярності оприлюднення офіційної статистики щодо основних параметрів розвитку ДР); б) часовий горизонт прогнозування (у прив'язці до кінцевих термінів реформ фінансового сектору (зокрема, реформи «очищення банківської системи», визначених в Стратегії сталого розвитку «Україна-2020»; в) наявну позитивну світову практику застосування методу при прогнозуванні ринкової кон'юнктури;

2) ранжування існуючих методів прогнозування за даною системою критеріїв. За результатами попереднього відбору для подальшого дослідження обрано 9 методів;

3) Застосування кожного з цих 9 методів для прогнозування значень кожного з 7 факторів впливу на попит та пропозицію на ДР на 4 квартали (II, III та IV кв. 2016 р. та I кв. 2017 р.). Результат – матриця з 252 параметрів;

4) Формування критеріальної бази для вибору індикаторів оцінювання якості прогнозування факторів впливу на попит та пропозицію на ДР. Основними з таких критеріїв запропоновано вважати: 1) чіткість інтерпретації результатів; 2) відповідність обраним методам прогнозування; 3) комплексність при оцінюванні вибірки даних та результатів прогнозування;

5) Ранжування індикаторів оцінювання якості прогнозування за даною системою критеріїв. За результатами попереднього відбору для подальшого дослідження обрано 10 індикаторів, для кожного з яких встановлено діапазони граничних значень;

6) Оцінювання якості прогнозування кожного з 252 параметрів за допомогою кожного з 10 обраних індикаторів. За результатами відсіювання параметрів, якість прогнозу яких не відповідає встановленим граничним значенням, для кожного фактору впливу на попит та пропозицію на ДР визначено найбільш точний метод прогнозування та розраховані перспективні значення на наступні 4 квартали;

7) Розрахунок прогнозних значень попиту та пропозиції на ДР України на період II, III та IV кв. 2016 р. та I кв. 2017 р.

Розроблені підходи до оцінювання поточного (ретроспективного) рівня попиту та пропозиції на ДР та їх прогнозування на перспективу дозволяють розрахувати та спрогнозувати рівень рівноважної ціни на цьому ринку (рівновага встановлюється тоді, коли рівень попиту досягає рівня пропозиції).

Рівняння для розрахунку рівноважної ціни на ДР України за ретроспективний період (2005 р. – I кв. 2016 р.) можна представити наступним чином:

$$\begin{aligned} & 146372,1 + 17954,1 \cdot DR_{opt} - 49722,24 \cdot 1,22 + 14422,86 \cdot 11,022 + 3,48E^{-14} \cdot e^{11,72} = \\ & = -9004898 + 18613,21 \cdot DR_{opt} + 44999,38 \cdot 69,9 - 4310,705 \cdot 2,51 + 104871 \cdot 58,26 \end{aligned} \quad (1)$$

Значення всіх інших (крім рівноважної ціни) змінних у функціональних рівняннях попиту і пропозиції зафіксовані на рівні середніх значень. Розв'язання даного рівняння засвідчило, що рівноважна ставка за депозитами (DR_{opt}) в Україні становить 7,82%. Таким чином, ДР України протягом останніх десяти років тричі перебував у рівноважному стані: у II кв. 2007 р., IV кв. 2010 р. – I кв. 2011 рр. та III – IV кв. 2011 р.

Рівняння для прогнозування рівня рівноважної ціни на ДР України на перспективу (II, III та IV кв. 2016 р. та I кв. 2017 р.) є наступним:

$$\begin{aligned} & 146372,1 + 17954,1 \cdot DR_{prog} - 49722,24 \cdot 1,3 + 14422,86 \cdot 11,35 + 3,48E^{-14} \cdot e^{13,93} = \\ & = -9004898 + 18613,21 \cdot DR_{prog} + 44999,38 \cdot 70,04 - 4310,705 \cdot 3,86 + 104871 \cdot 58,04 \end{aligned} \quad (2)$$

Результати прогнозування засвідчили зниження середньої депозитної ставки протягом II – IV кв. 2016 р. та I кв. 2017 р. із 13,9% до 9,9%, що не відповідає розрахованому рівню рівноважної ставки. Тому про перспективу досягнення рівноважної ставки можна говорити лише з 2018 р.

Результати оцінювання та прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної відсоткової ставки на ДР України демонструє рис. 2. На ньому інтерпретація змодельованих та реальних значень попиту і пропозиції в умовах рівноважного стану скориговані на виявлений піврічний часовий лаг.

У третьому розділі «**Розвиток методичних підходів та інструментарію оцінювання конкуренції на депозитному ринку України**» розроблено систему критеріїв та проранжовано за ними моделі оцінювання конкуренції на ДР; розроблено науково-методичний підхід до врахування здатності суб'єктів ДР відповідати за своїми зобов'язаннями, захищати інтереси вкладників та підтримувати стійку діяльність при оцінюванні рівня конкуренції на ДР; досліджено відповідність поточних умов розвитку конкурентного середовища на ДР України загальноєвропейським тенденціям.

В роботі систематизовано наукові напрацювання щодо дослідження специфічних характеристик та кількісного оцінювання конкурентного середовища на фінансових ринках взагалі та між банками зокрема. Обґрунтовано, що для визначення рівня конкуренції на ДР України доцільно використовувати неструктурний підхід, оскільки він враховує як зовнішні чинники впливу на розвиток

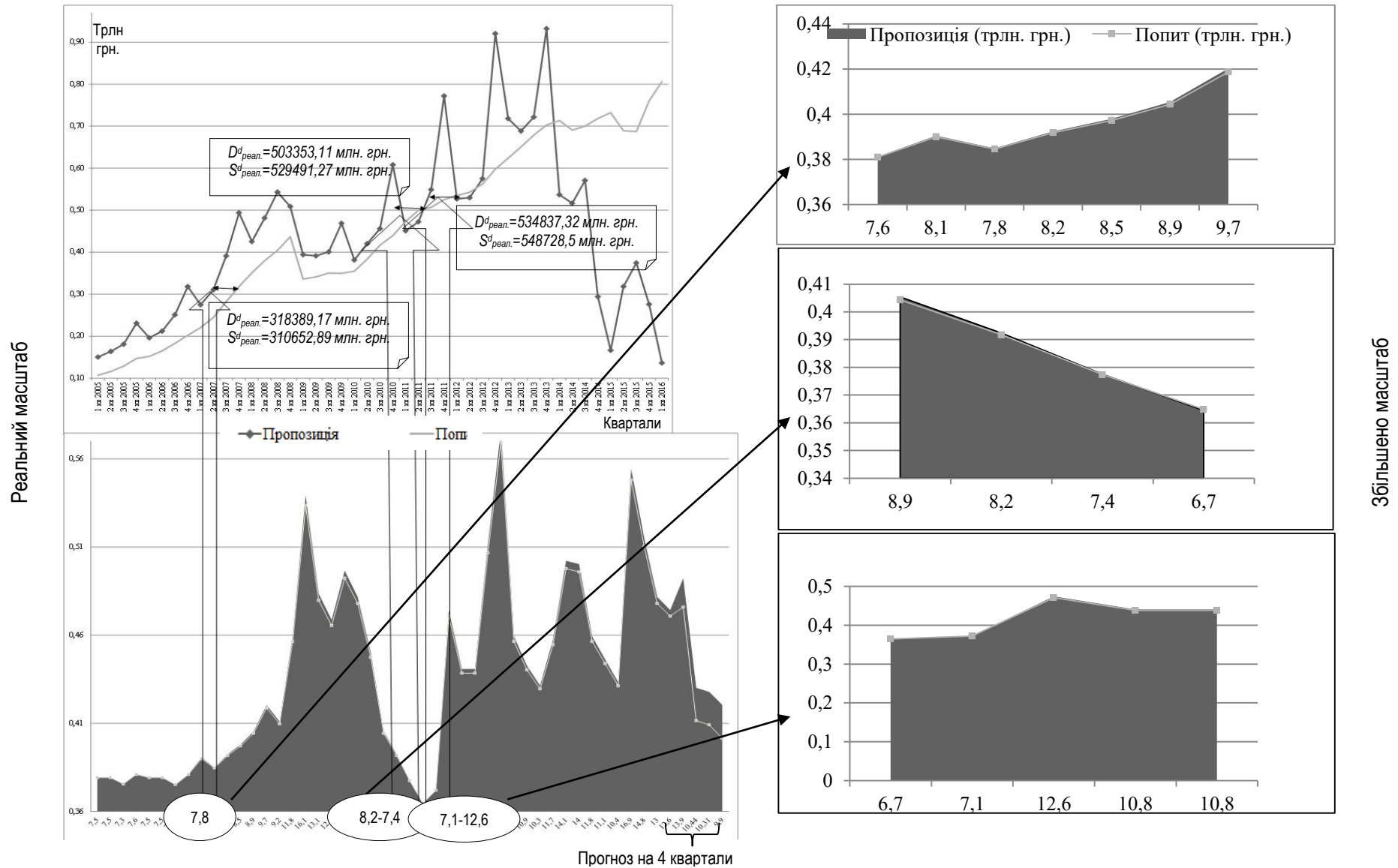

Рисунок 2 – Графічна ілюстрація результатів оцінювання та прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної відсоткової ставки на ДР України

цього ринку, так і безпосередньо поведінку ринкових суб'єктів.

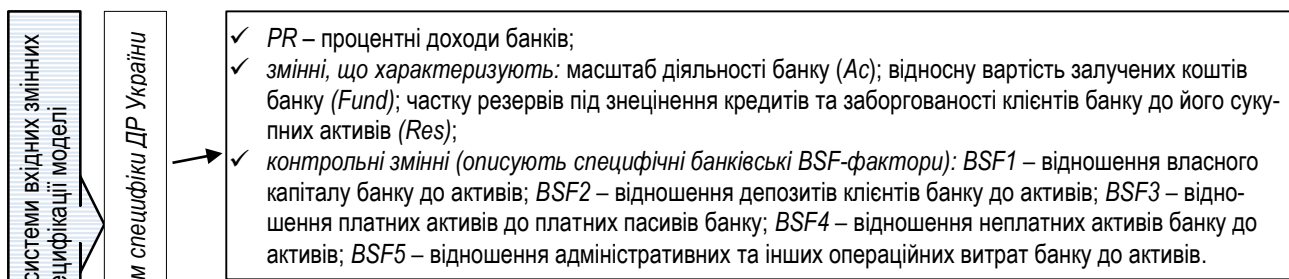
Для обрання конкретної моделі, яка складає фундамент для розробки підходу до оцінювання рівня конкуренції на ДР України з урахуванням його банкоцентричності, розроблено систему з наступних 10 критеріїв, за якими проранжовано моделі, що набули найбільшого поширення в світовій практиці в межах неструктурного підходу (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати порівняння моделей для оцінювання рівня конкуренції на ДР за розробленою системою критеріїв

Розроблена система критеріїв	Структурні	Неструктурні						
		Барроса-Модесто	Івата	Лернера	Буна	Стійкої прибутковості	Бреснаха-на і Лау	Панзара-Роса
Простота використання	+	+/-	-	+/-	+/-	+/-	-	+/-
Врахування імпліцитних факторів банківської діяльності	-	+	+	+	+	+	+	+
Врахування особливостей діяльності банків-конкурентів	-	+	+	+	+	+	+	+
Врахування потенційних факторів впливу на конкурентну позицію банку	+/-	+	+	+	+	+	+	+
Визначення ступеня впливу інституційних змін на рівень конкуренції	-	+	+	+/-	+/-	+/-	+	+
Точність оцінки та достовірність результатів	-	+/-	+	-	+/-	+/-	+	+
Можливість використання за відсутності деяких статистичних даних	-	-	-	-	-	-	+	+
Можливість застосування для різних сегментів фінансового ринку	+/-	+	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
Можливість використання на мікро- та макрорівнях	-	+	+	+	+	+	+	+
Багатоваріантність в трактуванні результатів та формулюванні висновків	-	+	-	-	+/-	+/-	+	+

Дослідження засвідчило, що саме модель Панзара-Роса в найбільшій мірі відповідає поточним умовам формування та розвитку конкурентного середовища на вітчизняному ДР, тому саме її і прийнято за основу при розробці підходу до його оцінювання (рис. 3). З урахуванням специфіки ДР України розроблено систему з 8 показників (незалежних змінних), яка включає 3 основні змінні (безпосередньо визначають конкурентну позицію банку на ДР через масштаби діяльності банків, здатність захистити своїх вкладників від втрат, підтримувати стійку діяльність під час турбулентних впливів зовнішнього середовища) та 5 контрольних змінних (характеризують загальний рівень фінансового стану банків), впливають на конкуренцію на ДР лише опосередковано). Дослідження проводилося на основі поквартальних статистичних даних всіх діючих банків у вітчизняній банківській системі протягом 2005 – 2016 рр.

Розраховані значення *H*-статистики за всією вибіркою банків за останнє десятиріччя (для кожного кварталу) підтверджують, що конкуренція на ДР України була монополістичною з частими відхиленнями в бік абсолютної монополії або олігополії. Максимальне значення показника *H*-статистики (0,485), що відповідає монополістичній конкуренції, припадає на III кв. 2011 р., а мінімальне (-1,031) – на IV кв. 2015 р., що імовірно описує ситуацію короткострокової

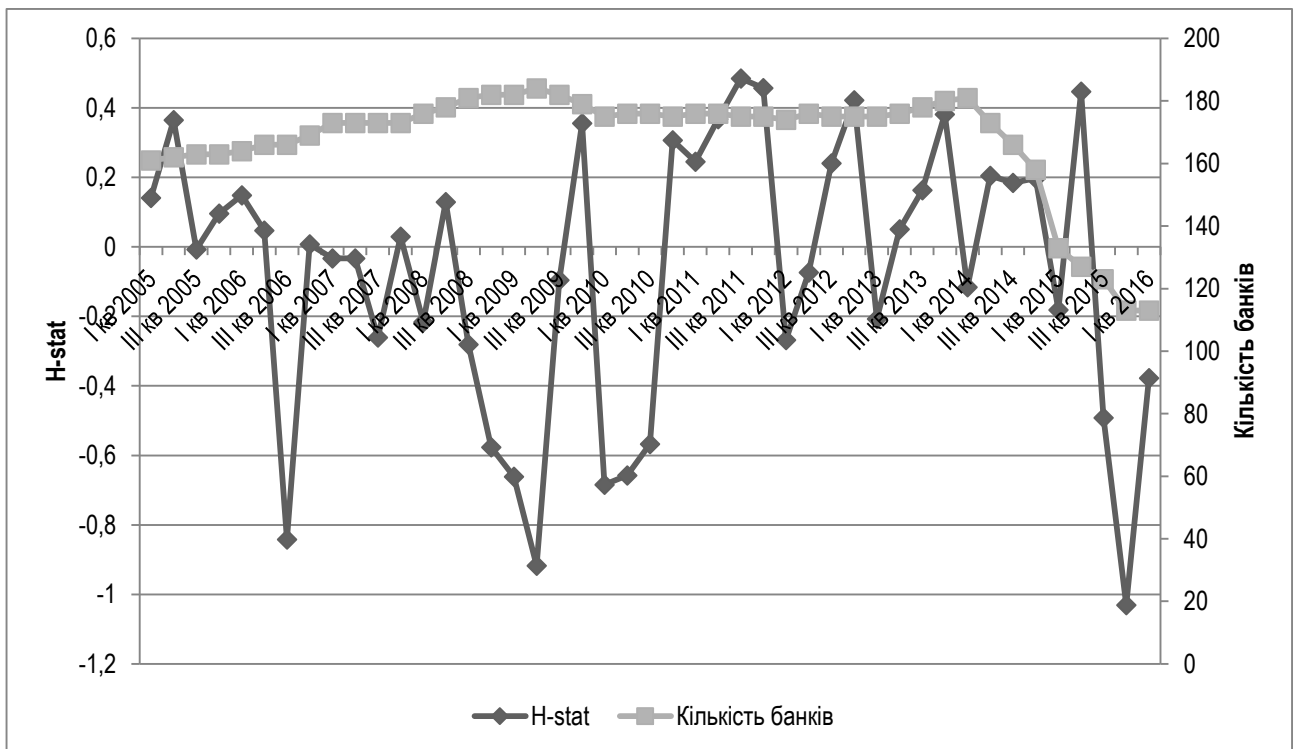

Рисунок 3 – Науково-методичний підхід та практичні розрахунки щодо оцінювання рівня конкуренції на ДР України

олігополії ніж досконалої монополії на ДР України, оскільки вже в наступному кварталі показник *H*-статистики збільшився до -0,377.

Узагальнення аналітичних та статистичних досліджень розвитку ДР різних країн світу дозволило сформулювати чотири загальні закономірності, що характеризують тенденції формування конкурентного середовища на ньому. Проведена в роботі емпірична перевірка наявності цих закономірностей в Україні за період 2005 – 2016 рр. дозволила підтвердити лише одну з них та спростувати існування інших трьох. Так, зокрема: 1) конкуренція на ДР як України, так і більшості європейських країн, є олігополістичною; 2) всупереч усталеному розумінню, в Україні реформа «очищення» банківської системи від проблемних банків не є визначальним фактором впливу на рівень конкуренції на ДР; 3) в більшості досліджуваних країн зміни у конкурентному середовищі на ДР відбуваються дуже повільно та суттєво залежать від обраного центробанком вектору грошово-кредитної політики, тоді як в Україні коливання *H*-статистики є дуже різкими протягом всього десятирічного періоду незалежно від динамічних, а іноді навіть кардинальних змін політики Національного банку України; 4) всупереч усталеному уявленню, що рівновага на ДР встановлюється лише в ситуації досконалої конкуренції на ньому, в Україні в період врівноваження попиту та пропозиції (II кв. 2007 р.) значення *H*-статистики було від'ємним, що відповідає короткостроковій олігополії.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає в удосконаленні існуючих та обґрунтуванні ряду нових науково-методичних підходів та практичних механізмів формування, оцінювання та прогнозування кон'юнктури ДР України.

За результатами дисертаційної роботи зроблено такі висновки:

1. При визначенні сутності депозитів та ДР слід враховувати сучасні тенденції розвитку банківництва, а саме: встановлення нульових або від'ємних відсоткових ставок за депозитами; розширення кола активних суб'єктів, які можуть залучати фінансові ресурси від вкладників; розширення форм, у яких фінансові ресурси можуть виступати в якості депозиту.

2. Кон'юнктуру ДР слід визначати з урахуванням двох підходів: 1) статичного, в межах якого вивчаються основні структурні елементи кон'юнктури ДР (попит, пропозиція, рівноважна ціна (ставка відсотку за депозитами) та конкуренція) на певну звітну дату або протягом відповідного етапу кон'юнктурного циклу; 2) динамічного, в межах якого кон'юнктура ДР досліджується через вплив факторів (мікро-, макро- та мезорівнів) на кількісні та якісні характеристики динаміки змін кожного зі структурних елементів кон'юнктури ДР, тобто враховується фактор часу.

3. Оцінювати попит і пропозицію на ДР України слід з урахуванням вітчизняної специфіки щодо структури депозитного портфелю суб'єктів ДР та по-

даткового навантаження на них, державного регулювання ДР, основних тенденцій розвитку цього ринку та соціально-економічного розвитку України в цілому. Розрахунки за 2005 р – I кв. 2016 р. засвідчили, що рівноважний стан на ринку відповідає відсотковій ставці за депозитами 7,82% і спостерігався у: II кв. 2007 р., IV кв. 2010 р. – I кв. 2011 р. та III кв. 2011 р. – IV кв. 2011 р.

4. При прогнозуванні попиту, пропозиції і рівноважної ціни на ДР України слід враховувати виявлений часовий лаг у 2 квартали. Таким чином, рівноважна ціна 7,82%, виявлена в II кв. 2007 р., відповідає оптимальному значенню пропозиції на ДР в цьому ж кварталі (310052,89 млн. грн.) і значенню попиту в IV кв. 2007 р. (318389,17 млн. грн.).

5. При відборі методів прогнозування кон'юнктури ДР України слід враховувати емпіричні підтвердження їх ефективності в інших країнах, вітчизняну систему звітності та перебіг реформи фінансового сектору, часовий лаг. Прогноз на період II – IV кв. 2016 р. та I кв. 2017 р. засвідчив зниження середньої депозитної ставки із 13,9% до 9,9%, що підтверджується поточними статистичними даними НБУ.

6. Модель оцінювання рівня конкуренції на ДР має враховувати специфічні відмінності ДР від інших сегментів фінансового ринку та обмеженість статистичної бази дослідження конкурентного середовища на ньому, імпліцитні та потенційні фактори впливу на конкурентну позицію банку, специфіку діяльності банків-конкурентів, вплив інституційних змін на рівень конкуренції тощо.

7. Для оцінювання рівня конкуренції на ДР України розроблено модифікацію моделі Панзара-Роса, яка включає базові фактори, які безпосередньо визначають конкурентну позицію банку через здатність відповідати за своїми зобов'язаннями, захистити своїх вкладників від втрат, підтримувати стійку діяльність під час турбулентних впливів зовнішнього середовища, а також опосередковані, які через співвідношення різних складових активів та пасивів визначають загальний рівень фінансового розвитку ринкових суб'єктів. Протягом 2005 р. – I кв. 2016 р. конкуренція на ДР України була монополістичною з частими відхиленнями в бік абсолютної монополії або олігополії – значення показника *H*-статистики при цьому коливається від (-1,031) до (0,485).

8. Підхід щодо дослідження конкурентного середовища на ДР України, має будуватись з огляду на: тип конкуренції на ДР; вплив реформи «очищення» ринку на рівень конкуренції на ньому; вплив політики регулятора ДР на зміни у конкурентному середовищі на ньому; зв'язок між типом конкуренції на ДР та можливістю встановлення рівноваги на ньому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Монографії

1. Діденко І. В. Особливості функціонування банківської системи України в умовах світової фінансової кризи 2008 – 2009 рр. та в період подолання її наслідків / І. В. Діденко, О. Б. Афанасьєва // Держава, підприємства та банки

в системі антикризового управління : монографія / за ред. д.е.н., проф. Т. А. Васильєвої, к.е.н. О. Б. Афанасьєвої. – Суми : «Ярославна», 2013. – С. 264 – 277 (0,69 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено особливості депозитної діяльності банків України в період фінансової кризи (0,55 друк. арк.).*

Публікації у наукових фахових виданнях України

2. Діденко І. В. Науково-методичний підхід до визначення депозитного ринку, його ролі та місця у структурі фінансового ринку / І. В. Діденко // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1 (36). – С. 72 – 76 (0,42 друк. арк.).
3. Діденко І. В. Теоретичні аспекти дослідження поняття кон'юнктури депозитного ринку / І. В. Діденко // Електронний міжнародний науково-практичний журнал «Фінансовий простір». – 2015. – № 1 (17). – С. 122-127 (0,39 друк. арк.).
4. Діденко І. В. Оцінка взаємозв'язку між обсягом депозитних ресурсів та основними індикаторами соціально-економічного розвитку України / І. В. Діденко, А. Г. Бухтіарова // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки : збірник наукових праць. Вип. 28. Ч. 1. – Чернівці : Видавничий дім «Гельветика», 2015. – С.156–159 (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок: досліджено взаємозв'язок між обсягом депозитних ресурсів та основними індикаторами соціально-економічного розвитку України (0,19 друк. арк.).*
5. Діденко І. В. Оцінка рівня конкуренції на депозитному ринку України / І. В. Діденко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – Випуск 3, 2015. – С. 105 – 108 (0,28 друк. арк.).
6. Діденко, І. В. Оцінювання конкуренції на кредитному та депозитному ринках України / І. В. Діденко, Т. А. Васильєва // Вісник Української академії банківської справи. – 2015. – № 2 (39). – С. 41-45 (0,3 друк. арк.). *Особистий внесок: проведено порівняння існуючих підходів оцінювання рівня конкуренції на ДР (0,29 друк. арк.).*
7. Діденко І.В. Інновації в маркетингу депозитних послуг / І.В. Діденко, Т.А. Васильєва // Маркетинг і менеджмент інновацій. – Суми : ТОВ «ВТД «Університетська книга», 2016. – № 4. – С. 56 – 344 (0,38 друк. арк.). *Особистий внесок: розглянуто основні сучасні тенденції щодо запровадження інновацій в маркетингу депозитних послуг у світі та в Україні (0,37 друк. арк.).*

Публікації у зарубіжних наукових виданнях

8. Didenko I. Research of competition in deposit market of Ukraine based on the Panzar-Rosse model / I. Didenko, S. Bohma // Baltic Journal of Economic Studies, Volume 2 Number 2. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2016. – Pages 48 – 54. (0,67 друк. арк.) *Особистий внесок: проведено оцінку рівня конкуренції на ДР України за моделлю Панзара-Роса (0,5 друк. арк.).*

Тези доповідей на науково-практичних конференціях

9. Didenko I. The place and role of the deposit market in the structure of the financial market / I. Didenko // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : Збірник тез доповідей ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (22–23 травня 2014 р.) – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. – С. 53 – 54 (0,08 друк. арк.).
10. Діденко І. В. Попит та пропозиція як ключові елементи кон'юнктури депозитного ринку / І. В. Діденко // Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики: Матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 вересня 2014 р.) – Харків: ХІБС УБС НБУ, 2014. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) (0,08 друк. арк.).
11. Діденко І. В. Оцінка рівня конкуренції як невід'ємна складова аналізу депозитного ринку / І. В. Діденко // Економіка, фінанси та управління: проблеми та сучасні шляхи розвитку : Матеріали підсумкової міжнародної науково-практичної конференції, частина ІІІ (25 – 26 грудня 2015 р.) / ГО «Львівська економічна фундація». У 3-х частинах. – Львів : ЛЕФ, 2015 – Ч. 3. С. 31 – 33 (0,12 друк. арк.).
12. Діденко І. В. Методика оцінки взаємозв'язку між обсягом депозитних ресурсів та основними індикаторами соціально-економічного розвитку України / І. В. Діденко // Сучасні економічні системи: стан та перспективи : Тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (14-15 травня 2015 р.) – Хмельницький : ХКТЕІ, 2015. – С. 172 – 173 (0,05 друк. арк.).
13. Діденко І. В. Порівняльна характеристика використання моделей Панзара-Роса та Барроса-Модесто для оцінки рівня конкуренції на депозитному ринку України / І. В. Діденко // Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки : Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 2 (12 – 13 квітня 2016 р.) – Дніпропетровськ: Національна металургійна академія України, 2016. – С. 213 – 216 (0,12 друк. арк.).
14. Діденко І. В. Аналіз основних підходів оцінки рівня конкуренції на депозитному ринку як невід'ємній складовій банківської системи / І. В. Діденко // Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності : Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20 – 21 квітня 2016 р.) – Черкаси : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2016. – С. 144 – 146 (0,08 друк. арк.).
15. Діденко І. В. Перспективи розвитку маркетингових інновацій на депозитному ринку України / І. В. Діденко // Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : Збірник матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 – 24 листопада 2016 р.) – Суми : Сумський державний університет, 2016. – С. 186 – 189. (0,08 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Діденко І. В. Методичні засади оцінювання і прогнозування кон'юнктури депозитного ринку України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Сумський державний університет, Суми, 2017.

В дисертації поглиблено підхід до трактування сутності депозитів; досліджено сутність, інституційну структуру, об'єкти, суб'єкти, інструменти та функції ДР, його місце в структурі фінансового ринку; узагальнено теоретичні дослідження кон'юнктури ДР та основні тенденції її розвитку в Україні та інших країнах світу; розроблено науково-методичний підхід до врахування специфічних структурних, макроекономічних та регуляторних особливостей ДР України при оцінюванні попиту і пропозиції на ньому; удосконалено критеріальну базу відбору методів прогнозування попиту, пропозиції та рівноважної ціни на ДР; розроблено систему критеріїв та проранжовано за ними моделі оцінювання конкуренції на ДР; розроблено науково-методичний підхід до врахування здатності суб'єктів ДР відповідати за своїми зобов'язаннями, захищати інтереси вкладників та підтримувати стійку діяльність при оцінюванні рівня конкуренції на ДР; досліджено відповідність поточних умов розвитку конкурентного середовища на ДР України загальноєвропейським тенденціям.

Ключові слова: депозити, депозитний ринок, кон'юнктура депозитного ринку, конкуренція, прогнозування, рівноважна ціна, попит, пропозиція.

АННОТАЦИЯ

Диденко И. В. Методические основы оценивания и прогнозирования конъюнктуры депозитного рынка Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Сумской государственной университет, Сумы, 2017.

При определении сущности депозитов предложено включить инвестиционные компании в состав субъектов, которые могут привлекать депозиты, учесть, что финансовые ресурсы могут выступать в качестве депозитов в форме ценных бумаг, а также современные тенденции установления нулевой или отрицательной ставки процента по отдельным типам депозитов в зависимости от конъюнктуры ДР.

Разработан подход к оценке спроса и предложения на ДР Украины с учетом специфики структуры депозитного портфеля субъектов ДР и налоговой нагрузки на них, государственного регулирования ДР, основных тенденций развития этого рынка и социально-экономического развития Украины в целом.

Для прогноза спроса, предложения и равновесной цены на ДР уточнена критеріальна база отбора методов прогнозирования (с учетом мирового опыта, системы отчетности и процесса реформирования финансового сектора в

Украине) и индикаторов оценки качества прогноза и диапазонов их пороговых значений (с учетом комплексности выборки и временного лага). Это позволило исследовать специфические особенности периодов функционирования ДР Украины в равновесном состоянии и формализовать функциональные зависимости для прогнозирования спроса, предложения и равновесной процентной ставки на этом рынке с учетом выявленных временных лагов.

Разработана критериальная база для выбора модели оценки уровня конкуренции на ДР Украины, которая учитывает его банкоцентричность и текущие условия его развития; ограниченность статистической базы исследования конкурентной среды на нем; имплицитные и потенциальные факторы влияния на конкурентную позицию банка; специфику деятельности банков-конкурентов; влияние институциональных изменений на уровень конкуренции.

Для оценки уровня конкуренции на ДР Украины разработана модификация модели Панзара-Росса, которая отличается ориентацией на базовые факторы, непосредственно определяющие конкурентную позицию банка (через его способность отвечать по своим обязательствам, защитить своих вкладчиков от потерь, поддерживать устойчивую деятельность во время турбулентных воздействий внешней среды) с корректировкой результатов моделирования на влияние косвенных характеристик конкурентной среды на ДР, что через соотношение различных составляющих активов и пассивов определяют общий уровень финансового развития рыночных субъектов.

Методические основы исследования конкурентной среды на ДР Украины предложено усовершенствовать за счет учета типа конкуренции на ДР; влияния реформы «очистки» рынка на уровень конкуренции на нем; влияния политики регулятора ДР на изменения в конкурентной среде на нем; связи между типом конкуренции на ДР и возможностью установления равновесия на нем

Ключевые слова: депозиты, депозитный рынок, конъюнктура депозитного рынка, конкуренция, прогнозирование, равновесная цена, спрос, предложение.

SUMMARY

Didenko I. V. Methodical principles of estimation and forecasting of conditions on the deposit market of Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for reception of scientific degree of candidate of economic science on speciality 08.00.08 – Money, finance and credit. – Sumy State University, Sumy, 2017.

There is in the thesis a new approach to the interpretation of the essence of deposits; the investigation of the institutional framework, objects, subjects, tools and functions of the deposit market, his place in the structure of financial markets; summarizes the theoretical study of conditions in the deposit market and main trends of its development in Ukraine and other countries; developed a scientific and methodical approach of the specific structural, macroeconomic and regulatory features of the deposit market of Ukraine in the assessment of supply and demand for it; improved base of criteria for forecasting methods of demand, supply and prices equilibrium in

the deposit market; the system of criteria and ranged for them model assessment of competition in the deposit market; developed a scientific and methodical approach to consideration of the deposit market ability to meet its obligations to protect the interests of depositors and maintain stable activity in the assessed level of competition in the deposit market; investigated compliance with the current conditions of the competitive environment in Ukrainian deposit market for European trends.

Key words: deposit, deposit market, deposit market conditions, competition, forecasting the equilibrium price, demand, supply.

Підписано до друку 23.03.2017.

Формат 60x90/16. Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 0,9.

Гарнітура Times. Тираж 90 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач

Сумський державний університет

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №3062 від 17.12.2007